

О.В. Корсун

(м. Донецьк)

СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ СТАТАЛЬНИХ БЕЗСУБ'ЄКТНИХ РЕЧЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ І УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

КОРСУН О.В. СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧНА ОРГАНІЗАЦІЯ СТАТАЛЬНИХ БЕЗСУБ'ЄКТНИХ РЕЧЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ І УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Статтю присвячено семантичному і структурному розгляду стательних безсуб'єктних речень в англійській і українській мовах. Встановлено поняття стательного безсуб'єктного речення. Розглянуто семантичні типи англійських і українських стательних речень і відповідні їм синтаксичні структури, встановлена частотність їх вживання в тексті за допомогою кількісного аналізу.

КОРСУН О.В. СЕМАНТИКО-СИНТАКСИЧЕСКАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ БЕССУБЪЕКТНЫХ ПРЕДЛОЖЕНИЙ СО ЗНАЧЕНИЕМ СОСТОЯНИЯ В АНГЛИЙСКОМ И УКРАИНСКОМ ЯЗЫКАХ.

Статья посвящена семантическому и структурному рассмотрению бессубъектных предложений со значением состояния в английском и украинском языках. Определено понятие бессубъектного предложения состояния. Рассмотрены семантические типы английских и украинских бессубъектных предложений со значением состояния и соответствующие им синтаксические структуры, установлена частотность употребления анализируемых предложений в тексте при помощи количественного анализа.

KORSUN O.V. SEMANTIC AND SYNTACTIC ORGANIZATION OF SUBJECTLESS SENTENCES OF STATE IN ENGLISH AND UKRAINIAN

The article deals with the semantic and syntactic study of subjectless sentences of state in English and Ukrainian.

The notion of subjectless sentences of state as full and elliptical one- and two member sentences without syntactically represented semantic subjects that have the general meaning of state has been identified.

Semantically divisible and indivisible sentences have been singled out in English and Ukrainian. Semantically indivisible sentences denoting ambient environmental states have been described and structured syntactically. Semantically divisible types of subjectless sentences of state as well as their structure have been analyzed and introduced in the form of semantic models and syntactic structures corresponding to them. The frequency of their usage in the text has been identified with the help of the quantitative analysis.

Ключові слова: безсуб'єктне речення, стан, семантична модель, актант, семантична роль, синтаксична структура.

1. В роботі розглядаються стательні безсуб'єктні речення (далі СБР), тобто прості повні та неповні речення або самостійні частини складних речень на позначення

стану без формально вираженого семантичного суб'єкта – істоти або неістоти, що є носієм стану, наприклад: (1) *The dance, however, was enjoyable* [28, с. 161] ‘Танець, проте, приносив задоволення’; (2) *Вечоріло* [21, с. 65]. СБР (1) є простим двоскладним реченням, в якому виражено емоційний стан, *enjoiment* ‘задоволення’, суб'єкта-мовця, фігура якого залишається поза синтаксичної структури речення, щодо дії, вираженої іменником *the dance* ‘танок’. Приклад (2) є односкладним безособовим реченням, вираженим дієсловом *вечоріло* зі значенням зміни стану навколишнього середовища.

2. Провідним напрямком сучасної лінгвістичної науки є дослідження семантичної структури речення, яке базується на логіко-семантичному аналізі синтаксичних одиниць, семантичному моделюванні речень. Значний внесок в розвиток цього напрямку зробили Ю.Д. Апресян, Р. Ван Валін, М.В. Всеволодова, Ф. Палмер О.В. Падучева, Л. Теньєр, Ч. Филлмор, У. Чейф та ін. [1; 16; 3; 15; 7; 10; 12; 13]. Речення з предикатами стану розглянуто в роботах І. Р. Вихованця, М. В. Всеволодової та Го Шуфень, А. П. Загнітка, О. В. Золотової, Ю. С. Степанова тощо [2; 4-6; 8]. Проте окремого комплексного дослідження семантичної і синтаксичної будови СБР як на матеріалі однієї мови, так і в зіставному аспекті досі не було, що й зумовлює актуальність роботи.

3. Мета роботи полягає в проведенні зіставного семантико-синтаксичного аналізу СБР англійської і української мов.

4. Матеріал дослідження становлять 1500 англійських та 1500 українських безсуб'єктних речень (далі БР), поміж яких СБР налічують в англійській мові 226 одиниць (15,1%), а в українській – 290 одиниць (19,3%), отриманих шляхом суцільної вибірки із оригінальних текстів англійської, американської і української художньої літератури ХХ століття.

5. Семантичні та синтаксичні ролі СБР.

5.1. Розгляд семантики СБР здійснено за допомогою формул тлумачення (ФТ) з різним набором семантичних ролей: експерієнцер (Exp) – істота, носій фізичного, фізіологічного, емоційно-психічного стану (St); носій почуття по відношенню до цілі (Targ); суб'єкт сприйняття; стимул (Stim) – 1) об'єкт сприйняття; 2) причина емоційно-психічного стану (корелює з експерієнцером (Exp) [3; 16].

Факультативними семантичними ролями є час T (time) і місце Loc.

Для позначення цілісного значення стану введено семантичну роль State_{amb}.

При описі синтаксичної структури СБР використано наступні позначки: S – синтаксичний суб'єкт або підмет двоскладного речення, P_{act} – дієслівний предикат або

присудок речення в активному стані; P_{pass} – дієслівний предикат або присудок речення в пасивному стані, $V_{aux\emptyset}$ – допоміжне дієслово в структурі складеного іменного присудка; $Pred$ – предикатив, іменна частина складеного іменного присудка; N – головний член односкладного номінативного речення; V – головний член односкладного дієслівного речення; Adv – головний член односкладного прислівникового речення; Adv_{place} – обставина місця, Adv_{time} – обставина часу; Adv_{manner} – обставина способу дії; $Adv_{purpose}$ – обставина цілі; Adv_{comp} – обставина порівняння; $Attr$ – означення.

Позначкою квантора існування $\emptyset$ марковано відсутні семантичні та синтаксичні актанти, наприклад, $S\emptyset$, $P\emptyset$ тощо. Дужками, наприклад, (Adv_{time}) , позначено факультативні елементи структур, що можуть бути присутніми або відсутніми в реченні.

6. **Семантичні типи СБР та їх синтаксична організація.** В результаті дослідження семантичної будови англійських і українських БР зі значенням стану виділено два типи СБР: 1) семантично нерозчленовані СБР (безактантні БР) і 2) семантично розчленовані СБР, значення яких базується на розгляді їх актантної будови. Останній тип домінує в обох мовах дослідження (див. табл. 1).

Таблиця 1. Семантичні типи СБР в англійській і українській мовах

Семантичний тип СБР	Кількість одиниць (%)	
	англ.	укр.
1. Семантично розчленовані СБР	140 (61,9%)	153 (52,8%)
1.1. $Exp\emptyset$ має певний емоційний стан St (через $Stim$)	79 (56,4%)	76 (49,7%)
1.2. $Exp\emptyset$ сприймає стимул $Stim$ за допомогою органів чуття	54 (38,6%)	53 (34,7%)
1.3. $Exp\emptyset$ має певний фізіологічний стан St	5 (3,6%)	10 (6,5%)
1.4. $Exp\emptyset$ має почуття / певне ставлення до цілі $Targ$	2 (1,4%)	14 (9,1%)
Разом семантично розчленованих СБР	140 (100%)	153 (100%)
2. Семантично нерозчленовані СБР	86 (38,1%)	137 (47,2%)
2.1. Стан природи або навколишнього середовища St_{amb}	67 (77,9%)	96 (70,1%)
2.2. Зміна стану природи або навколишнього середовища St_{amb}	19 (22,1%)	41 (29,9%)

Разом семантично нерозчленованих СБР	86 (100%)	137 (100%)
Разом СБР	226 (100%)	290 (100%)

6.1. Семантично розчленовані СБР (англ. 140 од. – 61,9%; укр. 153 од. – 52,8%) домінують в мовах дослідження і, залежно від типу типу стану, вираженого в реченні, поділяються на 4 типи (див. табл. 1).

6.1.1. Перший тип семантично розчленованих СБР становлять речення, описані ФТ **“ЕхрØ має певний емоційний стан St (через Stim / у місці Loc)”**. Даний тип СБР налічує в англійській мові 79 одиниць (56,7%), а в українській – 76 одиниць (49,7%). Спільною синтаксичною моделлю для опису наведеного типу СБР є S – P – (Adv_{place / purpose}):

(3) *It was jolly in the big room* [24, с. 256] ‘В великій кімнаті було весело’.

Наведений приклад зображує ситуацію, в якій ЕхрØ, тобто всі, хто знаходився в місці Loc *in a big room* ‘в великій кімнаті’ (Loc), мали підвищений емоційний стан (St), виражений за допомогою прикметника *jolly* ‘веселий’, їм було весело.

(4) *Тиша гнітила, в ній було стільки погрози, що в Тетяні все стискалося* [18, с. 228].

СБР (4) є повним двоскладним реченням, підмет якого, виражений іменником *тиша*, відповідає семантичній ролі стимула Stim, причини пригніченого емоційного стану (St), вираженого дієслівним присудком *гнітила*. Семантичний суб’єкт цієї ситуації, носій емоційного стану ЕхрØ, є відновлюваним за допомогою контексту і позначає особу, жінку на ім’я Тетяна.

Наведений тип СБР в мовах дослідження виражено структурою неповного речення:

(5) *Odious* [26, с. 108] ‘Огідно’.

Поданий приклад є частиною мовленнєвої ситуації, в якій мовець висловлює своє обурення (St), за допомогою еліптичного безособового речення (SØ – V_{aux}Ø – Pred), вираженого прикметником *odious* ‘огидний’, щодо поведінки (StimØ) свого співрозмовника. Опущені синтаксичні члени речення встановлюються за допомогою структури самого речення і не потребують ширшого контексту – *It’s odious* ‘Це огидно’.

(6) *Неспокійно стало на кордоні. Дуже неспокійно* [18, с. 236].

Приклад (6) є повним односкладним реченням, вираженим прислівником *неспокійно* (St), який характеризує стан, що панує в місці Loc *на кордоні*.

Українські СБР цього типу також мають синтаксичні структури односкладного називного речення, вираженого іменником в називному відмінку N (7); односкладного речення, вираженого за допомогою єдиного головного члена (8):

(7) *Відчай* [20, с.478].

(8) *І вам не страшно ото?* — *Страшно* [18, с. 673].

СБР (7) є повним односкладним номінативним реченням, що називає емоційний стан St, *відчай*, в якому знаходиться суб'єкт-мовець ЕхрØ. Приклад (8) є повним односкладним реченням, вираженим прислівником *страшно*, яким позначено емоційний стан (St) відновлюваного за допомогою ширшого контексту семантичного суб'єкта-мовця ЕхрØ.

6.1.2. Другим за самотністю вживання в матеріалі дослідження обох мов є СБР з формулою тлумачення (ФТ) “ЕхрØ сприймає стимул Stim за допомогою органів чуття (в місті Loc)” (англ. 54 од. – 38,6%; укр. 53 од. – 34%). В складі БР цієї групи є слова перцептивної семантики: англ. *hear* ‘чути’, *overhear* ‘випадково почути’, *come* ‘надходити (про звуки, шум тощо)’, *see* ‘бачити, дивитись’, *watch* ‘дивитись’, *observe* ‘спостерігати’ *look* ‘здаватися’, *seem* ‘здаватися’ тощо; укр.: *чути*, *вислуховувати*, *прислуховуватись*, *лунати*, *доноситися бачити*, *спостерігати* тощо; прислівник: *чутно*, *видно*; іменники: англ. *sound* ‘звук’, *noise* ‘шум’ *music* ‘музика’; укр.: *гул*, *сміх*, *стогін*, *шум* тощо.

Англійським БР цієї групи відповідає синтаксична структура S – P_{pass} – (Adv_{place}):

(9) *Outside the music is heard in a fox-trot* [25, с. 172] ‘Надворі чутно музику під фокстрот’.

У прикладі (9) синтаксично не виражений суб'єкт ЕхрØ сприймає стимул Stim *the music* ‘музику’ за допомогою слуху, що втілено в значенні дієслова *to hear* ‘чути’. В аналізованому БР спостерігається явище зміни діатези, тобто зміни комунікативного рангу учасників ситуації, в разі чого, семантичний суб'єкт займає позицію ‘за кадром’, а семантичний об'єкт, в наведеному прикладі, Stim *the music* ‘музика’, виконує роль синтаксичного суб'єкта речення поряд із предикатом в пасивному стані.

В матеріалі обох мов виділено СБР зі структурною моделлю S – P_{act} – (Adv_{place}):

(10) *The noise is coming from somewhere below them* [24, с. 429] ‘Шум надходив звідкись нижче їх розташування’.

Згідно з прикладом (10), експерієнцер ЕхрØ сприймає за допомогою слуху Stim *the noise* ‘шум’, що лунав з місця Loc *from somewhere below them* ‘звідкись нижче їх розташування’.

(11) *I stogin той не лишився непоміченим* [18, с. 468].

У БР (11) *Stim stogin* сприймається експерієнцером *ЕхрØ* за допомогою органів слуху, що виражено предикатом *не лишився непоміченим*.

В українській мові СБР цього семантичного типу також мають синтаксичну структуру односкладного дієслівного речення:

(12) *Давненко щось їх не бачили* [18, с. 367].

Речення є повним односкладним БР, вираженим головним членом – дієсловом перцептивного значення *бачити*, та доповненням – об'єктом *їх*, що на семантичному рівні виконує роль стимула *Stim*. Експерієнсер *ЕхрØ* займає позицію “за кадром”.

6.1.3. СБР з ФТ “**ЕхрØ має певний фізіологічний стан St**” не є поширеними в матеріалі обох мов і налічують 5 БР а англійській мові та 10 БР – в українській, що становить 3,6% і 6,5% відповідно всієї кількості семантично розчленованих СБР.

Наведений тип БР у мовах дослідження має структуру неповного речення, вираженого лише за допомогою іменної частини складеного присудка $SØ - V_{aux}Ø - Pred$:

(13) *What's the matter? Aren't you feeling so good? – No, not really, I must admit. Bit of a headache* [22, с. 81] ‘Що сталося? Ти добре почувашся? – Ні, не зовсім, повинен визнати. Невеличка головна біль...’.

(14) *Тепер як моє здоров'я? Ні к чорту не годиться* [19, с. 333].

СБР (13) є парцельованим реченням, що надає додаткову інформацію про фізіологічний стан мовця *ЕхрØ*, який (він) не добре відчуває себе – має головну біль – *a bit of a headache*. Речення є частиною діалогічного мовлення, тому використовувати структуру повного речення – *I am having a bit of a headache* ‘У мене невеличка головна біль’ не є обов'язковим.

БР (14) є неповним реченням, відповіддю на риторичне запитання самого мовця *ЕхрØ* про свій стан здоров'я – *ні к чорту не годиться* (*St*).

Також в матеріалі англійської мови виокремлено БР зі структурною моделлю неповного речення, вираженого за допомогою дієслівного предиката (15):

(15) *.... bleeding a bit* [23, с. 113] ‘... кровоточить трошки’.

У прикладі (15) надається інформація про стан поранення мовця *ЕхрØ*, чия рана від пострілу стікає кров'ю – *the damage (SØ) is bleeding ...* ‘поранення кровоточить’.

Описаний тип БР в українській мові, на відміну від англійської мови, має структуру односкладного речення:

(17) *Але ж було так холодно, що не здобулася навіть на гримасу, тільки дрижала всім тілом* [19, с. 79].

У наведеному прикладі СБР є самостійною частиною складного речення, що позначає фізичний стан особи ЕхрØ, яка відновлюється за допомогою ширшого контексту та особовою формою дієслова *не здобулася* і позначає особу жіночої статі, якій було холодно.

6.1.4. Останній семантичний тип розчленованих БР із ФТ “**ЕхрØ має певне ставлення до цілі Targ**” не є поширеним в жодній з мов (в англійській мові 2 БР (1,4%), в українській – 14 БР (9,1%)).

Англійські БР цього семантичного типу мають структурну модель повного двоскладного речення $S - P_{pass} - (Adv_{place})$:

(18) *He will be missed here* [26, с. 87] ‘Тут за ним сумуватимуть’.

В наведеному прикладі експерієнцер ЕхрØ має симпатію до цілі Targ *he* ‘він’, через що сумуватиме за ним. БР (18) є прикладом діатетичного зсуву або міни діатези, згідно з чим, синтаксичну позицію суб’єкта БР займає актант із другорядною роллю – цілі Targ, а семантичний суб’єкт ЕхрØ займає позицію “за кадром”.

Подібні речення в українській мові мають структуру повних односкладних дієслівних речень:

(19) *Вас тут цінують* [29, с. 95]. У БР виражено ставлення ЕхрØ до Targ *ви* за допомогою дієслова цінувати.

Семантичну роль цілі Targ в усіх реченнях виконує особа.

6.2. Семантично нерозчленованими СБР називаються речення, що зображують стан природи або середовища як цілісну подію, як фрагмент дійсності, що подається “глобально, без внутрішнього членування на предмет та його ознаку і відповідно без роздільного іменування” [9, с. 38]. Такі речення в лінгвістиці називаються також амбієнтними або реченнями зі всеохоплюючою семантикою [13]. В результаті семантичного аналізу нерозчленованих СБР англійської і української мов виділено два семантичні типи БР (див. табл. 1).

6.2.1. Кількісні дані свідчать, що найбільш розповсюдженими в обох мовах є СБР зі значенням “**Стан природи або навколишнього середовища State_{amb} (у певному місці Loc / у певному часі T)**”, які налічують в англійській мові 67 одиниць (77,9%), а в українській – 96 одиниць (70,1%).

На синтаксичному рівні названий тип СБР представлено різноманітними структурами. Спільною синтаксичною структурою БР в обох мовах є синтаксична модель повного двоскладного речення $S - V_{aux} - Pred - (Adv_{place})$:

(20) *The air was fresh* [28, с. 121] ‘Повітря було свіжим’.

(21) *День був вітряний, небо де-не-де проглядало серед хмар блакитними березневими вікнами* [17, с. 419].

Наведені приклади є простими двоскладними БР, в яких зображено стан навколишнього середовища за допомогою складених іменних присудків (1) *was fresh* ‘було свіжим’ та (20) *був вітряний* по відношенню до (21) *the air* ‘повітря’ та (2) *день*.

Тільки на матеріалі англійської мови виокремлено двоскладні речення з підметом, що не має семантичного значення і виражений безособовим займенником *it* або словом *there*:

(22) *It's warm here* [28, с. 148] ‘Тут тепло’.

У наведеному БР виражено стан середовища *it's warm* ‘тепло’ в певному місті *Loc here* ‘тут’, де синтаксичний суб’єкт *It* виконує суто формальну функцію підмета і не несе семантичного значення. Англійські речення цього типу співвідносяться з українськими односкладними прислівниковими реченнями, відсутніми в англійській мові:

(23) *Було дуже холодно й сиро* [18, с. 475].

Наведене речення є односкладним прислівниковим БР зі структурою $V_{aux} - Adv - Adv_{manner}$ і позначає стан навколишнього середовища.

БР зі значенням стану природи та навколишнього середовища в українській мові мають також структуру повного двоскладного речення з дієслівним предикатом $S - P_{act} - (Adv_{time} / Adv_{place} / Adv_{manner})$ (24) та односкладного номінативного БР, вираженого за допомогою іменника *N* або декількох іменників (25):

(24) *За вікном стояла темінь* [18, с. 473].

(25) *Темнота і тиша* [21, с. 164].

Тільки в англійській мові виділені нерозчленовані БР зі структурою неповного двоскладного речення:

(26) *Dry. ....First time for ten days* [26, с. 75] ‘Сухо... вперше за десять днів’.

Наведене речення є еліптичним реченням ($S\emptyset - V_{aux} \emptyset - Pred$), опущений синтаксичний суб’єкт якого та допоміжне дієслово можуть бути відновленими без залучення ширшого контексту – *It is dry... ‘сухо...’*. В українській мові подібні речення відповідають структурі односкладних речень.

6.2.2. Другим типом нерозчленованих СБР за частотністю вживання в обох мовах є БР зі значенням “**Зміна стану природи або навколишнього середовища** $State_{amb}$ (у певному місці Loc / у певному часі T)”, кількість яких в англійській мові дорівнює 19 БР (22,1%), в українській – 41 БР (29,9%).

Спільною структурною моделлю для БР цього типу є $S - P - (Adv_{place} / Adv_{time})$:

(27) *In a moment the warmth had passed* [28, с. 200] ‘За мить тепло минуло’.

(28) *Западав вечір* [20, с. 167].

Обидва наведені БР мають структуру двоскладного речення зі значенням зміни стану навколишнього середовища. У СБР (27) констатується зміна температури повітря за допомогою підмета, вираженого іменником *the warmth* ‘тепло’ та дієслівним присудком – *to pass* ‘минати’. У БР (28) зображено зміну частин дня – *западав* (P) *вечір* (S). В українській мові, на відміну від англійської, порядок слів в реченні може бути вільним.

Окрім вищенаведеної синтаксичної структури СБР в англійській мові також виокремлено БР зі структурою повних двоскладних речень $S - V_{aux} - Pred$.

(29) *It was growing dark and the rain was coming down harder* [24, с. 87] ‘Темнішало і дощ ставав все сильніше’.

Наведений приклад є двоскладним БР, в якому підмет виражено безособовим займенником *it*. присудок є складними іменними, вираженими за допомогою дієслова-зв'язки зі значенням зміни *grow* ‘робитися, ставати’ та предикативу *dark* ‘темний’.

У матеріалі української мови БР цього семантичного типу мають структуру односкладних речень, відсутніх в англійській мові.

(30) *Стало сіро й холодно* [18, с. 675].

Наведений приклад позначає зміну стану природи і має синтаксичну структуру повного односкладного прислівникового речення $V_{aux} - Adv$.

7. Висновки .

7.1. Статальні безсуб'єктні речення є різноманітними за своєю семантичною і синтаксичною структурами та позначають тимчасову, непостійну ознаку як навколишнього середовища, так і різні стани, в яких перебуває людина.

7.2. На семантичному рівні СБР мов дослідження є схожими і поділяються на семантично нерозчленовані та семантично розчленовані БР, з поміж яких в обох мовах домінують останні.

7.3. Семантично розчленовані СБР виражені 4 спільними семантичними моделями БР: 1) $Exp\emptyset$ має певний емоційний стан St (через $Stim$); 2) $Exp\emptyset$ сприймає

стимул Stim за допомогою органів чуття; 3) ExprØ має певний фізіологічний стан St; 4) ExprØ має певне ставлення або почуття до цілі Targ. Найбільш продуктивними типами СБР є перші два, що описують емоційний стан суб'єкта та стан інактивного сприйняття ним оточення.

7.4. Семантико-синтаксичне моделювання СБР показало, що одній семантичній моделі БР на синтаксичному рівні відповідають декілька синтаксичних структур. Певні розбіжності спостерігаються в структурній будові аналізованих речень. Українські СБР є більш різноманітними за своєю синтаксичною організацією, ніж англійські СБР. При розгляді семантичних типів 6.1.2. і 6.1.4. в англійській мові виявлені випадки діатетичного зсуву, тобто перерозподілу комунікативних рангів учасників як результат зміни діатези.

7.5. Семантично нерозчленовані СБР мають цілісне значення і позначають: 1) стан природи або навколишнього середовища; 2) зміну стану природи або навколишнього середовища. СБР першого типу значно превалюють в матеріалі як англійської, так і української мови.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. *Апресян Ю. Д.* Лексическая семантика. Синонимические средства языка / Ю.Д. Апресян. – М. : Наука, 1974. – 367с.
2. *Вихованець І. Р.* Нариси з функціонального синтаксису української мови : [монографія] / І. Р. Вихованець. – К : Наукова думка, 1992. – 222 с.
3. *Всеволодова М. В.* Теория функционально-коммуникативного синтаксиса. Фрагмент прикладой (педагогической) модели языка : [учебник] / М. В. Всеволодова. – М. : Изд-во МГУ, 2000. – 502 с.
4. *Всеволодова М. В., Го Шуфень* Классы моделей русского простого предложения и их типовых значений. Модели русских предложений со статальными предикатами и их речевые реализации (в зеркале китайского языка) / М. В. Всеволодова, Го Шуфень. – М.: (АЦФИ), 1999. – 169 с.
5. *Загнітко А. П.* Теоретична граматики української мови. Синтаксис : [монографія] / А. П. Загнітко. – Донецьк: Вид-во ДонНУ, 2001. – 662 с.
6. *Золотова Г. А.* Коммуникативные аспекты русского синтаксиса / Г. А. Золотова. – М. : Наука, 1982. – 368 с.
7. *Падучева Е. В.* Динамические модели в семантике лексики / Е. В. Падучева. – М. : Языки славянской культуры, 2004. – 608 с. – (Studia Philologica).

8. *Степанов Ю.С.* Имена. Предикаты. Предложения / Ю.С. Степанов. – М. : Наука, 1981. – 360 с.
9. *Сусов И. П.* Семантическая структура предложения / И. П. Сусов. – Тула : Тульский государственный педагогический институт, 1973. – 142 с.
10. *Теньер Л.* Основы структурного синтаксиса / Люсьен Теньер ; [пер. с франц. Редкол.: Г.В. Степанов (пред.) и др. ; Вступ. ст. и общ. ред. В.Г. Гака]. – М. : Прогресс, 1988. – 656 с. – (Языковеды мира).
11. *Тестелец Я. Г.* Введение в общий синтаксис / Я. Г. Тестелец. – М. : Российск. гос. гуманит. ун-т, 2001. – 800 с.
12. *Филлмор Ч.* Дело о падеже / Ч. Филлмор // Новое в зарубежной лингвистике. Лингвистическая семантика. – М. : Прогресс, 1981. – Вып. X. – С. 369 – 495 с.
13. *Чейф У.* Значение и структура языка / Уоллес Л. Чейф ; [пер. с англ. Г.С. Щура ; послесл. С.Д. Кацнельсона]. – М. : Прогресс, 1975. – 432 с.
14. *Dixon R. N. W.* A Semantic Approach to English Grammar / Robert N. W. Dixon. – Oxford : Oxford Textbooks in Linguistics, 2005. – 543 p.
15. *Palmer F. R.* Semantics / Farah R. Palmer. – Cambridge : Cambridge University Press, 1976. – 144 P.
16. *Van Valin Robert D.* Exploring the Syntax-Semantics Interface / Robert D. Van Valin. – New York : Cambridge University Press, 2005. – 310 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

17. *Гончар О.* Собор // Циклон. Тронка. Собор : [роман] / Олесь Гончар. – К. : Рад. Шк., 1990. – С. 399-589.
18. *Дімаров А.* Біль і гнів : [роман] / Анатолій Дімаров. – К. : Україна, 2004. – 925 с.
19. *Загребельний П.А.* Роксолана : [роман] / Павло Загребельний. – К. : Радянський письменник, 1980. – 574 с.
20. *Загребельний П.А.* Твори в шести томах : (Розгін) : [роман] / П. Загребельний. – К. : Дніпро, 1979. –Т.1. – 575 с.
21. *Самчук У.* Марія : [роман] / Улас Самчук. – К. : Радянський письменник, 1991. – 190 с.
22. *Amis K.* Lucky Jim : [novel] / Kingsley Amis. – М. : “TSITADEL”, 2002. – 304 p.
23. *Dahl R.* You never know / Roald Dahl. – М. : Цитадель, 2001. – 208 с.

24. *Fitzgerald F.Scott*. Tender is the night : [novel] / Frances Scott Fitzgerald. – Feedbooks, 1993. – 459 p.

25. *Fitzgerald F. Scott*. This Side of Paradise : [novel] / Frances Scott Fitzgerald. – M. : Менеджер, 2002. – 288 p.

26. *Galsworthy J.* End of the Chapter. Maid is waiting. Flowering wildness : [trilogy] / John Galsworthy. – Moscow : Foreign languages publishing house, 1960. – 602 p.

27. Galsworthy J. A Modern Comedy. The White Monkey / John Galsworthy. – Moscow : Progress publishers, 1976. – 304 p.

28. *Gordon G.* Let the day perish / Gerald Gordon. – Moscow : Foreign Languages publishing house, 1961. – 312 p.